

**O'ZBEKISTONDA XALQARO MOLIYA TIZIMIDA ISHLASHDA
YUZAGA KELAYOTGAN KAMCHILIKAR**

Binary University, Malaysia

Magistratura bitiruvchisi

Mirzasalimova Ozoda To'lqin qizi

Annotatsiya: *Hozirgi shakllanayotgan global moliyaviy munosabatlar sharoitida O'zbekiston Respublikasi uchun xalqaro moliya tizimiga integratsiyalashish va undagi moliyaviy texnologiyalardan samarali foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu jarayonda xalqaro moliya bozorlari va xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlik O'zbekiston iqtisodiyotining rivoji, xorijiy investitsiyalar hajmining oshishi, yangi texnologiyalar va bilimlarning mamlakatga kirib kelishida muhim rol o'ynaydi. Ammo O'zbekiston xalqaro moliya tizimida faol ishtirok etishda qator muammolar va kamchiliklarga duch kelmoqda. Ushbu maqolada O'zbekistonda Xalqaro Moliya tizimida ishlashda yuzaga kelayotgan kamchiliklar haqida ma'lumotlar berilgan.*

Kalit so'zlar: *Xalqaro moliya, O'zbekiston, integratsiya, moliya tizimi, shaffoflik, sarmoya, normativ-huquqiy baza, kadrlarsalohiyati, texnologik rivojlanish, investitsion muhit.*

O'zbekistonning xalqaro moliya tizimiga integratsiyalashuvi asosan o'zining iqtisodiy taraqqiyoti, moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligi, bank-moliya institutlarining zamonaviy talablarga javob bera olishi hamda zamon bilan hamnafas bo'lishga tayyorligiga bog'liq. Bugungi kunda mamlakatda xalqaro moliya tizimiga to'liq integratsiyalashuvda bir necha jihatlar bo'yicha yetarli darajada yutuqlarga erishilgan bo'lsa-da, bir qator oqsoqlik va kamchiliklar ham mavjudligini inkor etib bo'lmaydi. Avvalo, xalqaro moliya institutlari ishtirokida amalga oshirilayotgan loyihalarda ochiqlik va shaffoflik darajasi hali o'zini to'liq oqlamaganligi kuzatiladi. Xalqaro investitsiya loyihalari doirasida yurtimizga jalb etilayotgan moliyaviy resurslar samaradorligini ta'minlash masalasi doimo kun

tartibida turadi. Mazkur yo‘nalishda xalqaro moliya tashkilotlari bilan hamkorlik jadal rivojlanayotgan bo‘lsa-da, ayrim hollarda investitsion loyihalarda shaffof bo‘lmagan hisobotlar, manfaatlar to‘qnashuvining vujudga kelishi, korrupsiya holatlari to‘liq bartaraf etilmaganligi kabi kamchiliklar saqlanib qolmoqda. Yana bir muhim jihat - bu normativ-huquqiy tartibga solish masalalari bo‘lib, xalqaro moliya institutlari va O‘zbekiston moliya bozorining o‘zaro muvofiqlashtirilgan ishlashi uchun talab etilgan chora-tadbirlar yetarlicha ishlab chiqilmagan yoki ularni amaliyotga joriy etish jarayonida qiyinchiliklar yuzaga kelmoqda. Jumladan, xalqaro moliyaviy hisobot standartlari, audit va nazorat tizimining xalqaro andozalarga moslashuvida ayrim to‘siqlar mavjud [1].

Bundan tashqari, O‘zbekiston moliya sektorining texnologik rivojlanish darajasi hanuzgacha ayrim yetakchi mamlakatlar ko‘rsatkichlaridan ancha orqada qolmoqda. Natijada zamonaviy xalqaro moliyaviy xizmatlardan, masalan, raqamli to‘lov tizimlari, onlayn kreditlash, xalqaro elektron pul o‘tkazmalari kabi xizmatlarni amalga oshirishda tashkilotchilik va texnik bazaning zaifligi seziladi. Xalqaro moliya institutlari ko‘magida texnologik modernizatsiya va elektron moliya xizmatlarini rivojlantirishda muvaffaqiyatli qadamlar tashlanayotgan bo‘lsa-da, butun respublika miqyosida bu jarayon teng va yetarli darajani egallamayapti. Xalqaro moliya tashkilotlari bilan ishlashda yo‘l qo‘yilayotgan asosiy kamchiliklardan yana biri – kadrlar salohiyatining yetishmasligidir. O‘zbekistonning xalqaro moliya bozorida faol ishtirok eta oladigan va zamonaviy moliyaviy vositalarni to‘liq tushunadigan mutaxassislar soni ayrim yo‘nalishlarda hanuzgacha yetarlicha emasligini ko‘rsatmoqda. Xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikda o‘tkazilayotgan ko‘plab o‘quv va malaka oshirish kurslariga qaramay, real sektor uchun yetarli bilim va ko‘nikmaga ega bo‘lgan, xorijiy tillarni yaxshi biladigan professional kadrlarga ehtiyoj yuqori bo‘lib qolmoqda [2].

Moliya sektoriga xorijiy sarmoyalarni jalb etishda, investorlar uchun qulay muhit yaratishda ayrim muammolar mavjud. Xalqaro moliyaviy muassasalardan resurslarni olish jarayonida ortiqcha byurokratiya, ruxsat va kelishuvlarning ko‘pligi, ba’zan moliyaviy axborotlarning yetarli va ochiq emasligi, ayrim qonun

hujjatlarining noaniqligi xalqaro moliya tizimi qatnashchilari uchun to'siq bo'lib qolmoqda. Bugungi kunda O'zbekiston xorijiy davlatlar bilan moliyaviy ahamiyatga ega bo'lgan ko'plab bitimlarni tuzmoqda, xalqaro kredit liniyalari va moliyaviy ko'mak dasturlaridan foydalanmoqda. Lekin foyda va samaradorlik nuqtai nazaridan o'zlashtirilayotgan xalqaro kreditorlar mablag'larining to'la va o'rta muddatli natijalariga erishishda muammolar bor. Ko'plab xalqaro moliyaviy tashkilotlar mamlakatga kredit, grant va investitsiyalar ajratadi, biroq ushbu mablag'lardan amaliyotda samarali foydalanish masalasi hozirgacha dolzarb muammo bo'lib qolmoqda. O'zbekiston moliya sektorida xalqaro standartlar darajasida xizmatlar ko'rsatish va moliyaviy vositalarni joriy etishda mavjud bo'lgan muammolarni ikki jihat asosida ko'rish mumkin: birinchidan, bu – normativ-huquqiy bazaning zaifligi; ikkinchidan, tizimga egalik qiluvchi subyektlarning malaka va bilim darajasining yetarli emasligi. Hali ham O'zbekiston Respublikasida moliya nazorati, audit va moliyaviy monitoring tizimlari xalqaro andozalarga to'laqonli moslashtirilmagan. Natijada, xalqaro moliya bozori ishtirokchilari uchun xavfsiz va shaffof muhit to'liq yaratilmagan [4].

Xalqaro moliya institutlari mutaxassislarining fikriga ko'ra, O'zbekiston moliya bozorida xalqaro moliyaviy operatsiyalarni amalga oshirishga to'sqinlik qilayotgan asosiy omillar – bu xalqaro valyuta operatsiyalarining qiyinligi, yangi moliyaviy mahsulotlarni joriy etishdagi byurokratik muammolar, litsenziyalash va ro'yxatdan o'tkazish tartibining murakkabligi, xorijiy kapital va xorijiy kompaniyalar faoliyatining cheklanganligi kabi holatlardir. Mamlakatda investitsion loyihalarni amalga oshirish uchun xorijiy resurslarni jalb etish masalasida ham xalqaro moliya tashkilotlari bilan ishlashda tizimli muammolar bor. Investitsion dasturlar va loyihalar uchun xalqaro donorlarning mablag'larini amalda samarali ishlata olish, ularni o'z vaqtida va to'liq o'zlashtira olishga to'sqinlik qilayotgan muammolar ichida hujjatlashtirish, byudjetlashtirish va monitoring ning zamonaviy talablar darajasiga moslashtirilmaganligi asosiy muammodir. Xalqaro moliyaviy hamkorlik jarayonida moliyaviy axborotlarni takomillashtirish va hisobot berishning zamonaviy usullari bo'yicha ham yetarli natijalarga erishilmagan.

O'zbekiston bank-moliya sektori va xalqaro moliya institutlari faoliyatida ochiqlik va shaffoflikni ta'minlash, xalqaro standartlarga mos hisobotlarni joriy etishda tizimli qiyinchiliklar mavjud. Bu holat respublikamizda xorijiy sarmoyadorlar uchun nisbatan xavf darajasini oshiradi, mamlakat investitsion muhitining raqobatbardoshligini pasaytiradi [5].

Moliyaviy monitoring va audit mexanizmlarining samaradorligi va xalqaro talablar bo'yicha moslashuvi ham dolzarb muammolardan biridir. Xalqaro moliya institutlarining tavsiyalari asosida olib borilayotgan monitoring va nazorat institutlarining imkoniyatlari ko'pincha yetarli darajada emas, yangi tamoyillarning joriy etilishi sekin sur'atlarda amalga oshirilmoqda. O'zbekiston xalqaro moliya xizmatlarini modernizatsiya qilish yo'nalishida raqamlashtirish, elektron xizmat turlarini kengaytirish, xalqaro bank kartalari va transchegaraviy to'lov texnologiyalarini rivojlantirish borasida dastlabki bosqichlarda ijobiy natijalarga erishmoqda. Lekin ko'pgina banklarda va moliyaviy institutlarda axborot texnologiyalarining yetishmasligi, kadrlar tajribasining yetarli emasligi sababli butun moliya sektori, xususan, xalqaro moliyaviy xizmatlar bozoriga to'laqonli integratsiyalashuvga erishilmayapti. Xalqaro moliya tizimining mamlakatimizdagi rivojiga to'sqinlik qilayotgan yana bir asosiy omil - bu iqtisodiy va moliyaviy barqarorlik darajasining pastligi, valyuta kursining o'zgaruvchanligi, inflyatsiyaning yuqori darajasi va makroiqtisodiy muvozanatning hali to'liq ta'minlanmaganligi bilan bog'liq. Xalqaro investitsiyalar va moliyaviy imkoniyatlardan foydalanishda xorijiy investorlar uchun valyuta risklari va moliyaviy tartibsizlik xavfi yuqori darajada qolmoqda. Xalqaro moliya institutlari ko'magida moliyaviy ma'lumotlarni tezkor yetkazib berish, xalqaro moliya axborot almashinuvi tizimlari va elektron hisob-kitob amaliyotlarini joriy etish bo'yicha amalga oshirilayotgan harakatlar natijasida ijobiy misollar ko'paymoqda. Biroq, bu jarayonni butun respublika moliya sifati va axborot tizimi asosida amalga oshirishda muammolar mavjud. Xalqaro moliya xizmatlari ko'rsatish sohasida xalqaro bank bilan to'g'ridan-to'g'ri va samarali aloqa o'rnatishda ham ko'plab to'siqlar uchramoqda. Xususan, xalqaro to'lov yoki kredit mexanizmlari bo'yicha qator texnik yoki tashkiliy cheklovlar

mavjud, xorijiy banklar va kompaniyalar bilan ish olib borishda yetarli darajada ishonchli axborotlar va kafolatlar taqdim etilmaydi. Natijada, xalqaro moliyaviy operatsiyalarning hajmi va sifati past darajada saqlanib qolmoqda.

Jahondagi yetakchi moliya institutlarining vakolatxonalarini O'zbekistonda ochish va zamonaviy moliyaviy xizmatlarning kengayishiga doir chora-tadbirlar amalga oshirilayotgan bo'lsa-da, eksport-import operatsiyalarini to'liq moliyaviy ta'minlash, xalqaro risklarni boshqarish, sug'urta va boshqa moliyaviy garantiyalar bo'yicha xizmat ko'rsatish tizimi yetarli emas. Xalqaro kreditlar va xorijiy moliyaviy manbalarni jalb qilishda avvalo ularning qaytimi, samaradorligi, investitsion loiyalarni o'z vaqtida ishga tushirish va monitoring qilish sifatiga alohida e'tibor qaratsa ham, ayrim hollarda ortiqcha byurokratik to'siqlar, vaqt va resurslar yo'qotilishiga olib kelmoqda. Xalqaro moliya institutlari tomonidan belgilangan talablarga to'laqonli rioya etilmasligi natijasida ayrim xalqaro mexanizmlarni ishga solishda va moliyaviy axborotlar almashinuvini ta'minlashda ham muammolar kelib chiqmoqda [7].

Xulosa:

O'zbekiston xalqaro moliya tizimiga integratsiyalashuvda bir necha muhim yutuqlarga erishayotgan bo'lsa-da, mavjud muammolar va kamchiliklar mamlakat moliya sektorining rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Ushbu kamchiliklar asosan ochiqlik va shaffoflik yetishmasligi, normativ-huquqiy baza va moliyaviy monitoring tizimining takomillashmaganligi, texnologik va kadrlar bazasining zaifligi, moliyaviy resurslardan samarali foydalanilmaganligi, xalqaro moliyaviy xizmatlar bilan to'liq ta'minlamaganligi kabi sohalarda yaqqol ko'zga tashlanadi. Kelgusida xalqaro moliyaviy hamkorlikni rivojlantirish, moliyaviy xizmatlar sifatini oshirish hamda xalqaro moliya institutlari bilan samarali integratsiyalashuv uchun ochiqlik va shaffoflikni oshirish, normativ-huquqiy bazani takomillashtirish, zamonaviy texnologiyalardan keng foydalanish, kadrlar salohiyatini oshirish va investitsion muhitni yanada yaxshilash zarur. Faqatgina yuqoridagi omillarni samarali hal etish orqaligina O'zbekiston xalqaro moliya tizimida to'liq va ishonchli o'rin egallashi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov, A.A., Oblomurodov, N.N. (2021). "Moliyaviy integratsiya va xalqaro moliya institutlari faoliyati". Moliya jurnali, 4-son, 12-19.
2. Mustafakulov, Sh. (2019). "Iqtisodiy atamalarning izohli lug'ati". Toshkent: Innovatsion rivojlanish nashriyoti.
3. Yusupova, I.S. (2022). "O'zbekiston tijorat banklarida naqd pul ishlarini tashkil etish". "Moliyaviy tadqiqotlar jurnali", 7-son, 102-109.
4. Xudoyberganov, A.X. (2021). "Tijorat banklari likvidlilik darajasining mustahkamligini ta'minlashda zamonaviy xorij tajribasining o'rni". "Moliya bozorini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari, zamonaviy tendensiyalari va istiqbollari" konferensiya to'plami, 88-92-betlar.
5. Nabixodjaev, A. (2021). "Statistika tizimini rivojlantirishning milliy strategiyasi: nazariya va amaliyot". Moliyaviy tadqiqotlar jurnali, 2-son, 22-28.
6. Utanov, B., Nabixodjaev, A. (2021). "Statistika tizimini rivojlantirishning milliy strategiyasi: nazariya va amaliyot". Moliyaviy tadqiqotlar jurnali, 2-son, 22-28.